

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Mirek (przewodniczący)

SSN Zbigniew Puskarski (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale prokuratora del. do Prokuratury Krajowej Krzysztofa Urgacza,
w sprawie **D. W.**, **Ł. W.** uniewinnionych
od popełnienia czynu z art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 17 kwietnia 2025 r.,
kasacji wniesionej przez prokuratora - na niekorzyść
od wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu
z dnia 22 marca 2024 r., sygn. akt II Ka 102/24,
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Krasnymstawie
z dnia 18 września 2023 r., sygn. akt II K 261/23,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Zamościu do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

[J.J.]

Zbigniew Puskarski Piotr Mirek Małgorzata Wąsek-Wiaderek

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Krasnymstawie wyrokiem z dnia 18 września 2023 r., sygn. akt II K 261/23 uznał:

- oskarżoną D. W. za winną tego, że w dniu 4 kwietnia 2023 r. w K., woj. [...], działając z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jej szwagrowi W. W., po uprzedzeniu jej o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, zeznała nieprawdę na rozprawie przed sądem, że W. W. przekazał w rozmowie telefonicznej jej mężowi Ł. W., iż jadąc samochodem uderzył nim w słupek, które to zeznania stanowiły dowód w sprawie II K 649/22 Sądu Rejonowego w Krasnymstawie dotyczącej W. W. oskarżonego o czyny z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. i z art. 162 § 1 k.k., tj. czynu wyczerpującego dyspozycję art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k.,

- oskarżonego Ł. W. za winnego tego, że w dniu 4 kwietnia 2023 r. w K., woj. [...], działając z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jego bratu W. W., po uprzedzeniu go o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, zeznał nieprawdę na rozprawie przed sądem, że W. W. przekazał mu w rozmowie telefonicznej, iż jadąc samochodem uderzył nim w słupek lub w znak, które to zeznania stanowiły dowód w sprawie II K 649/22 Sądu Rejonowego w Krasnymstawie dotyczącej W. W. oskarżonego o czyny z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. i z art. 162 § 1 k.k., tj. czynu wyczerpującego dyspozycję art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k.

Obu oskarżonym, przy zastosowaniu art. 37a § 1 k.k. w zw. z art. 33 § 1 i 3 k.k., Sąd wymierzył karę grzywnę w wysokości po 180 stawek dziennych, ustalając wysokość stawki dziennej na kwotę 10 zł, a na podstawie art. 43b k.k. orzekł podanie wyroku do publicznej wiadomości poprzez wywieszenie odpisu wyroku (z wyłączeniem personaliów sędziego i protokolanta) na tablicy ogłoszeń Sądu Rejonowego w Krasnymstawie na okres miesiąca. Obciążył oskarżonych kosztami sądowymi w częściach na nich przypadających.

Apelację od tego wyroku, zaskarżając go w całości, wniósł obrońca oskarżonych. Zarzucił:

„1) Błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wydanego wyroku wyrażający się w:

- bezzasadnym przyjęciu, nie mającym oparcia w materiale dowodowym, że oskarżony Ł. W. i oskarżona D. W., w konkretnym momencie feralnego dnia zdarzenia, czyli podczas rozmowy telefonicznej w dniu 5 maja 2022 roku około godziny 3-4 (Ł. W.), czy w formie przekazu męża rozmowy telefonicznej z bratem (D. W.), uzyskali inne informacje niż te, które przekazali w formie zeznań w śledztwie, a następnie w postępowaniu sądowym - D. W., czy w postępowaniu sądowym - Ł. W., podczas gdy jakakolwiek wiedza, dająca obraz rzeczywistego przebiegu zdarzenia komunikacyjnego pozyskana została z upływem kolejnych dni, uwięzionym W. W., zaś w zakresie rzeczywistego przebiegu zdarzenia dopiero po wywołaniu w procesie opinii biegłego, który wykluczył jakiegokolwiek zawinienie W. W. w wywołaniu wypadku komunikacyjnego, które to uchybienie miało wpływ na wynik sprawy,

- pominięciu w całości zeznań R. S. przy ocenie zdarzenia, istotnych z punktu widzenia zarzucanego czynu oskarżonym potwierdzającej, że niespełna pół godziny przed telefonem do brata W. W. podobną przyczynę wybicia szyby wskazał nieznanemu wcześniej mężczyźnie, którego jasne i klarowne zeznania wskazujące jednocześnie na spokojne i stoickie zachowanie świadka przy tych tłumaczeniach, jednoznacznie potwierdzają, że taką wersję przedstawił też bratu w formie »myślałem że uderzyłem w słupek«, a »tu stoi straż pożarna i leży rower«, która to okoliczność, niezwykle istotna dla rozstrzygnięcia sprawy, została bezrefleksyjnie pominięta przy ustalaniu stanu faktycznego przez Sąd;

2) Obrazę prawa procesowego mającą wpływ na treść orzeczenia, polegającą na naruszeniu art. 7 k.p.k., wyrażającą się w:

- pominięciu oceny zeznań świadka S., co skutkowało pobieżną i dowolną oceną zdarzenia,

- niewłaściwej ocenie zeznań D. W. w kontekście ram czasowych, jakie oddzielały czas i miejsce wskazanego przez prokuraturę popełnienia przestępstwa w dniu 5 maja 2022 roku, a kolejnym okresem 8 dni, oddzielającym faktyczny dzień złożenia przez wyżej wymienioną zeznań, posiadającą z uwagi na pozyskaną wiedzę z Internetu, już inny obraz zdarzenia, nadto przesłuchiwaną nie na okoliczność jaką

miała wiedzę od męża w dniu 5 maja 2022 roku, idąc za zarzutem, ale jaką miała wiedzę całościową w dniu 13 maja 2022 roku, co czyni jej zeznania zgodnymi z prawdą na dzień złożenia tych zeznań i zeznań złożonych na rozprawach”.

Podnosząc te zarzuty, obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów.

Sąd Okręgowy w Zamościu wyrokiem z dnia 22 marca 2024 r., sygn. akt II Ka 102/24, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oskarżonych D. W. i Ł. W. uniewinnił od zarzucanych im czynów. Kosztami za obie instancje obciążył Skarb Państwa.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu wniósł Prokurator Rejonowy w Krasnymstawie. Zaskarżył wyrok w całości na niekorzyść oskarżonych D. W. oraz Ł. W. i zarzucił „rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 233 § 3 k.k. poprzez jego błędne zastosowanie i uznanie, iż brak pouczenia na rozprawie w dniu 4 kwietnia 2023 r. o treści art. 183 § 1 k.p.k., tj. o prawie do odmowy odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi na pytanie mogłoby narazić świadka lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, przed przystąpieniem do zadawania pytań świadkom, wyłączył odpowiedzialność karną oskarżonych D. W. i Ł. W. za zeznanie nieprawdy przed Sądem Rejonowym w Krasnymstawie w sprawie ozn. sygn. akt II K 261/23 (prawidłowa sygnatura to II K 649/22 – uw. SN), w sytuacji gdy wyżej wymienieni złożyli niezgodne z prawdą zeznania w formie swobodnej wypowiedzi, po uprzedzeniu ich o prawie do odmowy zeznań wynikającym z art. 182 § 1 k.p.k.”.

Podnosząc ten zarzut, wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Zamościu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna. Sąd odwoławczy w uzasadnieniu wyroku wskazał, że „pomimo nietrafności wszystkich zarzutów apelacyjnych wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku w stosunku do obojga oskarżonych okazał się trafiony”. Chociaż wprost tego nie zaznaczył, można przyjąć, że postąpił po myśli art. 433 § 1 i art. 440 k.p.k., tj. rozpoznał sprawę poza granicami zarzutów, uznając, że jest to

konieczne, by uniknąć rażąco niesprawiedliwego utrzymania w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji i zmienić go w sposób korzystny dla oskarżonych.

Zdaniem Sądu Okręgowego wyrok ten, skazujący oskarżonych za czyny z art. 233 § 1a k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k., był nieprawidłowy, bowiem Sąd meriti nie dostrzegł, że oskarżeni na zasadzie art. 233 § 3 k.k. nie podlegają karze za przypisane im przestępstwa. Przepis ten stanowi, że nie podlega karze za czyn określony w art. 233 § 1a k.k. osoba składająca fałszywe zeznania, która nie wiedziała o prawie odmowy zeznań lub odpowiedzi na pytania. Zatem wyłączona jest odpowiedzialność za wspomniany czyn osoby, która złożyła nieprawdziwe zeznania w celu ochrony osoby najbliższej przed odpowiedzialnością karną oraz karną skarbową, jeżeli nie została pouczona o prawie do odmowy zeznań oraz o prawie do odmowy odpowiedzi na pytania, na które udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić tę osobę na odpowiedzialność karną lub odpowiedzialność karną skarbową (art. 183 § 1 k.p.k. w zw. z art. 190 § 1 k.p.k.) Pouczenia powinny zostać zapisane w protokole rozprawy, tymczasem z protokołu rozprawy z dnia 4 kwietnia 2023 r. wynika, że Sąd Rejonowy w Krasnymstawie przed przesłuchaniem D. W. oraz Ł. W. w charakterze świadków pouczył ich wyłącznie o treści art. 182 k.p.k., natomiast zaniechał pouczenia o treści art. 183 § 1 k.p.k. Gdyby wtedy odmówili złożenia zeznań, pouczanie ich o treści art. 183 § 1 k.p.k. byłoby zbędne. Jednakże w sytuacji, w której zdecydowali się zeznawać, takie pouczenie było konieczne, ponieważ świadek posiadający prawo do odmowy złożenia zeznań na podstawie art. 182 § 1 k.p.k., który z tego prawa nie korzysta i decyduje się zeznawać, nie traci przez to prawa do odmowy odpowiedzi na pytania mogące narazić jego samego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność karną lub odpowiedzialność karną skarbową. Sąd Okręgowy prowadząc wywód, odwołał się do orzecznictwa sądowego, w tym Sądu Najwyższego i piśmiennictwa prawniczego, a w konkluzji stwierdził, że „brak zatem pouczenia oskarżonych o treści art. 183 § 1 k.k. (powinno być: „k.p.k.” – uw. SN) wyłączył ich odpowiedzialność karną za zarzucone im zachowania (art. 233 § 3 k.k. w zw. z art. 1 § 1 k.k.)”.

Postąpienie Sądu odwoławczego nie było jednak prawidłowe. Mniejszej wagi uchybieniem (w kasacji nie podniesionym), było wydanie wyroku uniewinniającego, chociaż, jak stanowi art. 414 § 1 k.p.k., taki może zapaść w razie stwierdzenia

okoliczności wymienionych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., do których nie należy niepodleganie sprawcy czynu karze, o czym mowa w art. 233 § 3 k.k. (okoliczność ta jest ujęta w art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k.). Uchybieniem poważniejszym było oparcie orzeczenia na powierzchownej interpretacji przepisów prawa i z pominięciem realiów procesowych sprawy, niekoniecznie tożsamy z tymi, na kanwie których były wydawane orzeczenia przytoczone przez Sąd Okręgowy.

Według protokołu rozprawy prowadzonej w dniu 4 kwietnia 2023 r. przez Sąd Rejonowy w Krasnymstawie w sprawie W. W. (sygn. akt II K 649/22), świadkowie D. W. i Ł. W. zostali pouczeni o prawie odmowy zeznań, z którego nie skorzystali oraz o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania (k. 66 odw. akt sprawy II K 261/23). Sądy obu instancji uznały, że zeznali nieprawdę, o której mowa w opisie zarzuconych im czynów, przy czym z protokołu rozprawy wynika, że miało to miejsce podczas swobodnej wypowiedzi, zatem już wtedy dopuścili się przestępstwa. Po fazie zeznań, polegającej na swobodnej wypowiedzi, zadawano świadkom pytania i rzeczywiście przedtem nie zostali oni pouczeni o treści art. 183 § 1 k.p.k., jednak przed uznaniem, że powinno to skutkować ich bezkarnością Sąd *ad quem* powinien rozważyć, kiedy zeznali nieprawdę. Czy w fazie swobodnej wypowiedzi, czy dopiero odpowiadając na pytania, nadto kiedy powinno nastąpić pouczenie o treści art. 183 § 1 k.k., tj. o prawie odmowy odpowiedzi na pytania. Zdaniem orzekającego w niniejszej sprawie Sądu Najwyższego, w tym względzie należy wziąć pod uwagę uregulowania zawarte w art. 171 § 1 i art. 370 § 1 k.p.k., z których jednoznacznie wynika, że zeznania świadka co do zasady polegają na jego swobodnej wypowiedzi, w trakcie której przekazuje on swoją wiedzę o przedmiocie sprawy, a mogą też wejść w fazę udzielania odpowiedzi na pytania, o ile uprawniony podmiot uważa, że powinny zostać zadane. O owej dwufazowości zeznań świadka (i innej osoby przesłuchiwanej) świadczy zwłaszcza art. 171 § 1 k.p.k., który stanowi, że dopiero następnie po jego swobodnym wypowiedzeniu się można zadawać pytania zmierzające do uzupełnienia, wyjaśnienia lub kontroli wypowiedzi. Do przepisu tego nawiązuje, wymieniając go, art. 370 § 1 k.p.k., określający porządek zadawania pytań osobie przesłuchiwanej na rozprawie. Pozwala to przyjąć, że przed rozpoczęciem przesłuchania świadka nie jest konieczne pouczenie go o treści art. 183 § 1 k.p.k., skoro wtedy jeszcze nie wiadomo czy nastąpi faza zadawania mu pytań. Wsparcie dla tego stanowiska

można też znaleźć w art. 191 § 2 k.p.k., który stanowi, że o treści m.in. art. 183 k.p.k. należy uprzedzić świadka, jeżeli ujawnią się okoliczności objęte tym przepisem, to zaś ma miejsce zazwyczaj nie przed swobodną wypowiedzią świadka, a dopiero w trakcie tej wypowiedzi. Zatem prawidłowe postąpienie w przypadku świadka, który jest osobą najbliższą dla oskarżonego, powinno polegać na:

- pouczeniu go o prawie odmowy zeznań (art. 191 § 2 w zw. z art. 182 k.p.k.),
- uprzedzeniu go o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy (art. 190 § 1 k.p.k.), gdy oświadczy, że chce zeznawać, następnie wysłuchaniu swobodnej wypowiedzi świadka,
- uprzedzeniu go o możliwości uchylenia się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183 § 1 k.p.k.), gdy okaże się, że świadkowi będą zadawane pytania.

Wypada bowiem przyjąć, że zbędne jest z góry informowanie świadka na rozprawie o uprawnieniu aktualnym w sytuacji, która nie musi się nastąpić. Dostosowanie chwili udzielenia pouczenia do rozwoju sytuacji procesowej leży też w interesie osoby przesłuchiwanej, zazwyczaj podlegającej emocjom z racji występowania przed sądem. W takim wypadku kilka pouczeń udzielonych zbiorczo na początku kontaktu ze świadkiem może być mniej przez niego przyswojonych, niż pouczenie udzielone w chwili, gdy aktualizuje się sytuacja, której ono dotyczy. Mając to na uwadze, można sformułować pogląd, że brak pouczenia świadka o treści art. 183 § 1 k.p.k. prowadzi do jego bezkarności za złożenie fałszywych zeznań (zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy) w wypadku, gdy złoży takie zeznania wyłącznie w trakcie udzielania odpowiedzi na pytanie. Zaniechanie takiego pouczenia przed fazą swobodnej wypowiedzi świadka, w trakcie której złoży fałszywe zeznania, nie skutkuje bezkarnością takiego zachowania. Jak wcześniej podano – i akcentowano to w kasacji – świadkowie D. W. i Ł. W. zeznania uznane przez sądy obu instancji za nieprawdziwe złożyli w trakcie swobodnej wypowiedzi, zanim zaczęto zadawać im pytania. Ł. W. zeznał wtedy, że około godziny 4.30 miał telefoniczny kontakt z bratem, który powiedział, że jadąc samochodem „o coś zahaczył, o jakiś słupek lub znak”. W jego głosie nie było emocji, nie mówił, że potrafił człowieka (k. 7 odw.- 8, 69 odw.-70 akt sprawy). Z kolei D. W., żona Ł. W. zeznała,

że usłyszała od męża, iż brat przekazał mu wiadomość, że uderzył w słupek, a nie, że potrafił człowieka (k. 7, 69). O złożenie tej treści nieprawdziwych zeznań wymienieni świadkowie zostali oskarżeni, a nie o złożenie nieprawdziwych zeznań w fazie odpowiedzi na pytania.

W części motywacyjnej kasacji nawiązano też do okoliczności, które nie były eksponowane w zarzucie skargi, jednak nie powinny być pominięte przez Sąd odwoławczy. Zwrócono uwagę, że „literalne brzmienie omawianego przepisu (art. 233 § 3 k.p.k. – uzup. SN) wskazuje, iż świadek składający fałszywe zeznania nie wie o prawie do odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytanie”. Tymczasem oboje oskarżeni zostali przesłuchani w charakterze świadków w dniu 13 maja 2022 r. na etapie postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawie W. W. (Ł. W. odmówił zeznań), przy czym zostali pouczeni o treści art. 182 § 1 k.p.k. oraz art. 183 k.p.k. (k. 11-12, 79-82). Nadto gdy uwzględnić, że otrzymali druki zawierające pouczenia o prawach i obowiązkach świadka w postępowaniu karnym (w aktach sprawy znajduje się tylko kopia druku podpisanego przez D. W. – k. 13, jednak oboje oskarżeni w protokołach przesłuchań potwierdzili, że wręczono im pisemne pouczenia - k. 11 i 79, 81), to według autora kasacji oskarżeni „zeznając w czasie rozprawy z dnia 4 kwietnia 2023 roku mieli wiedzę o przysługujących im prawach i tym samym z tego też względu nie ma zastosowania klauzula określona w art. 233 § 3 k.k.” Te okoliczności powinien mieć w polu widzenia Sąd Okręgowy, w tym rozważyć, czy pouczenie udzielone świadkom przy czynności przeprowadzonej w postępowaniu przygotowawczym nie sprzeciwia się zastosowaniu wobec nich unormowania z art. 233 § 3 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku. Sąd Okręgowy w Zamościu, ponownie rozpoznając sprawę, stosownie do art. 442 § 3 k.p.k. uwzględnił zapatrywania prawne wyrażone w niniejszym uzasadnieniu

[J.J.]

[r.g.]

